
Vastusutra UpaniShad

వాస్తునూత్రోపనిషత్

Document Information

Text title : Vastusutra Upanishad

File name : vAstusUtropaniShat.itx

Category : upanishhat

Location : doc_upanishhat

Proofread by : Mohan Chettoor

Description/comments : See commentary in a separate file

Latest update : August 8, 2022

Send corrections to : sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

October 16, 2022

sanskritdocuments.org

వాస్తుసూత్రోపనిషత్

అథ అథర్వవేదీయ వాస్తుసూత్రోపనిషత్ ।

ప్రథమప్రపాఠకస్య సూత్రాణి

వాస్తోష్పతిర్ణేయ ఇతి ౧
షట్కల్పాఙ్గప్రయోగేణ ప్రజనయన్తి రూపాణి ౨
యూపమిదం జ్యోతిః ౩
వృత్తజ్ఞానం రేఖాజ్ఞానం చ యో జానాతి స స్థాపకః ౪
శిల్పాత్ ప్రతిమా జాయన్తే ౫
స ప్రవహణః శిల్పసూత్రాధ్యాయం స్థాపకవిద్యాం చావదత్ ౬
శరీరమూర్తిరహితే మన ఆవేశ్య విశేషేణ వికల్పిదోషయుక్తం భవతి ఇతి ౭
వాస్తుషడఙ్గమితి శ్రేష్ఠం ౮
షడ్ఘాతైలం జ్ఞేయం ౯
శైలాదఙ్గరాగజ్ఞానం ప్రసరతి ౧౦

ద్వితీయప్రపాఠకస్య సూత్రాణి

నిర్దిష్టార్థకప్రతిమా గ్రాహ్యో ౧
తత్పాతనం ప్రథమా క్రియా ౨
తన్మూర్ధనం ద్వితీయా క్రియా ౩
విలమితి మర్మజ్ఞేయం ౪
న కృత్యరూపార్థం రేఖాకరణం కర్తవ్యం ౫
ఆదౌ వృత్తం ౬
ఏకైకస్య సంయోగే ఏకీభవతి ౭
రేఖాన్వయే సర్వాఙ్గాణి న్యాసయ ౮
తేజాంసి సరలరేఖాణి ౯
నాభౌ రూపకర్మ ప్రారభ్యతే ౧౦

ప్రాజాపత్యరీత్యా వృత్తం హి తేజస్తదాఽపాం భాసే చతురస్రం ౧౧
 కర్ణద్వయం మరు ధ్భావేన ఆవరన్తి ౧౨
 ధరేవ కర్ణికక్షేత్రమాకర్షయన్తి స్థాపకాః ౧౩
 తత్ర మధ్యే లబ్ధబిన్దు రసాయాః ప్రాణః ౧౪
 త్రిహుతాగ్నిః స్మర్యతేఽపి చ లోకే ౧౫
 నిమ్నగాస్త్రీహుతా ఆప ఇతి ౧౬
 షట్కోణకో హి ఆకర్షణీవిద్యావిశేషః ౧౭
 యథా రూపే తథా యూపేఽనుచ్ఛేదాన్తా గ్రాహ్యః ౧౮
 ఖననప్రకారో ధ్యేయః ౧౯
 సూత్రాయనే రేఖాః సుభగా భవన్తి ౨౦
 ఉత్థితరేఖా అయిరూపాః పార్శ్వగా అబ్రూపాః తిర్యగ్రేఖా మరుతరూపా ఇతి ౨౧
 రూపసౌభాగ్యాధ్యానభావో జాయతే ౨౨
 అమిరేఖాయాముత్త్యుక్తరూపాణి జాయన్తే ౨౩
 అబేరవాయామత్యకరూపాణి జాయన్తే ౨౪
 మారుతరేరవాయాం త్రైజనరూపాణి ౨౫
 రేఖాజ్ఞానం సర్వమితి జ్ఞేయం ౨౬

తృతీయప్రపాఠకస్య సూత్రాణి

రూపస్య భావో ముఖ్యః ౧
 భావానుసారతో రేఖావిధానమితి జ్ఞేయం ౨
 తేషాం బహుధా కృత్యం శ్రేయః ౩
 న్యాసార్థం కాలబోధో ధ్యేయ ఇతి ౪
 ఖనిత్రాణి అభిమన్తయేత్ ౫
 ఖనిత్రపంచకం శ్రేష్ఠం ౬
 రూపప్రకర్షార్థం రూపాఙ్గం స్నిగ్ధమితి ౭
 శిల్పకారాః ప్రలేపయన్తి ద్రావకరసం ౮
 ఏషాం హేతివిద్యా శ్రేష్ఠా ౯
 రక్షార్థం పర్ణమణిః పరిధేయః ౧౦
 భేదనాదఙ్గసౌభగం ప్రభవతి ౧౧
 రేఖానుపాతేనాఙ్గాని నిధేయానీతి శ్రేష్ఠకృత్యం ౧౨
 గాథానుప్రాసే లక్షణం వ్యక్తం భవతి ౧౩

ధ్యానప్రయోగే రూపసౌష్ఠ్యం స్పష్టం భవతి ౧౪
 యథా ప్రకృతిస్తథా రూపలక్షణం ౧౫
 అఙ్గానామర్ధాకలం సుషమం ధ్యేయం ౧౬
 హర్సావధి ఉభయదిశి చోర్ధ్వే వర్ధయేత్ ౧౭
 రక్షావిధానేన విఘ్నఘాతయః ౧౮
 రేఖాక్రమేణ భేదనం చతుర్థా జ్ఞేయం ౧౯
 నేమ్యోత్తరే రూపాఙ్గాం న వర్ధయేత్ ౨౦
 ఖనిత్రచాలనవిధిర్ధ్యేయవిశేషః ౨౧

చతుర్థప్రపాతకస్య సూత్రాణి

ప్రతీతాత్ప్రతీకః ౧
 రూపాదఙ్గాని సజ్ఞాయన్తే ౨
 ద్విధాతో బ్రహ్మ రూపవదృవతి ౩
 తత్త్వజ్ఞానేన కోష్ఠకా ముఖ్యాః ౪
 వర్గీకరణం మఖ్యకృత్యం ౫
 కోష్ఠకాన్తరాలే రూపస్యావయవో ధ్యేయః ౬
 పరిమితాఙ్గాహారాద్భావలక్షణాని జాయన్తే ౭
 కోష్ఠకే వ్యతిక్రాన్తే రూపమవిద్యం భవతి ౮
 శుల్బయజ్ఞఖ్య సాధనం శిల్పరూపస్య సాధనమితి ౯
 శిల్పకారాణాం రూపశైలే రూపశాలాది ధ్యేయం ౧౦
 యూపాద్రూపం రూపాద్యూప ఇతి స్వభావః ౧౧
 యూపస్య మానం ధ్యేయం ౧౨
 షడ్భాగస్య ప్రయోగో ధ్యేయః ౧౩
 పురుషస్య తద్రూపేఽఙ్గస్తమ్భాశ్చత్వారోఽష్టాఙ్గక్రమేణోపజాయన్తే ౧౪
 పాలాశదణ్డరజసంయోగే రేఖామానయ ౧౫
 నిమ్నాదూర్ధ్వావధి సదారేఖాదీనాచర ౧౬
 పురుషస్తమ్భ ఇవ స్తమ్భో వై యజ్ఞఖ్య రూపం ౧౭
 యథాస్తమ్భస్య యూపస్య దశాఙ్గాం తథా పురుషస్య దశయజ్ఞప్రజ్ఞాశ్చ ౧౮
 స్థాపకాచార్యాః స్తమ్భాద్రూపం బోధయన్తి ౧౯
 స్తమ్భః కామకామినస్త్రీధామానయన్తి ౨౦
 దైవయజ్ఞార్థం యూపః ౨౧

తదా పితృమేధేన వృషస్తమ్భం పశుమేధార్థం మిథునస్తమ్భం కామచారా హోమే రోపయన్తి
౨౨

తద్బోధే మానుషా రూపజ్ఞా భవన్తి ౨౩
పురుషస్య రూపాకలే కోష్ఠకస్యాధోభావరూపం ప్రసరతి ౨౪
దశాఙ్గాయూపే రూపే ఇతి తస్య భావః సమానః ౨౫
బ్రహ్మకీలాధారః బ్రహ్మకీలేన సహ క్షేత్రం విభాజయ ౨౬
అఙ్గాదఙ్గం సఙ్గాయతే ౨౭
రేఖాసంయోగే తక్షిత్రేఽఙ్గాని సౌభగాని భవన్తి ౨౮
క్షేత్రనేమిం రోధయేదితి రేఖవత్సరే చ ౨౯

పఞ్చమప్రపాఠకస్య సూత్రాణి

భావస్యారోపణం రూపకర్మాణి విధేయం ౧
భావస్యాఽధారో రసః ౨
మనసి వృత్తిర్బహుధా ప్రజాయతే తదా భిన్నభిన్నరసాద్రూపం నైకం భవతి ౩
నవధా రసః ౪
ప్రథమరసః శృఙ్గారః ౫
శృఙ్గనరరూపార్థమబ్రేఖా గ్రాహ్యః ౬
స హాసో ద్వితీయరసః ౭
ముఖలక్షణాద్రస జానన్తి సర్వే ఈక్షణేన ౮
స తృతీయః కరుణరసభావ ఇతి ౯
రౌద్రః శిల్పకారేషు చతర్థో రసః ౧౦
తిర్యగ్రేఖాయాం భావః ప్రకటో భవతీతి విశేషః ౧౧
స వీరభావః పఞ్చమః ౧౨
వైరభావే ఉత్కటే భయఙ్కరో భవతి స విలక్షణః షష్ఠరసః ౧౩
తస్యాఙ్గమారుతరేఖాయామితి స సప్తమః ౧౪
శాస్త్రభావః సోఽష్టమో రసః ౧౫
భావానుగతరూపాణి చతుర్థా ముఖ్యాని ౧౬
లోకే భావబోధస్య హేతుర్మనః ౧౭
మనుష్యాణాం వృత్తిర్ముఖ్యేతి ౧౮
సఙ్కల్పాద్వికల్ప ఇతి విశేషః ౧౯
ఏష భువనకోషో దేహానుభూత్యా క్రమః ౨౦

అరూపాద్ రూపం తస్య ఫలం ౨౧
 దిశానుసృతే దిశాపాలానుపాసన్తే ౨౨
 ఏవం దైవభేదాన్ మార్గభేదా జాయన్తే ౨౩

షష్ఠప్రపాఠకస్య సూత్రాణి

న్యాసధారణా శ్రేష్ఠా ౧
 వృత్త్యా దైవచిన్తనే భేదః సజ్ఞాయతే ౨
 లక్షణప్రకాశార్థం శిల్పవిద్యా ౩
 న్యాసోఽలక్ష్కారముద్రాయుధబాధ్రకక్షవాహనోపదేవారిస్తువకక్రమేణ రూపనవాఙ్విశేషో
 ధ్యేయః ౪
 తిస్రః రేఖాః శ్రేష్ఠాః ౫
 రూపక్షేత్రే కోష్ఠకాలిర్ముఖ్యా ౬
 షోడశకోష్ఠకమధ్యే రూపాణి ప్రభవన్తి తద్రూపార్థం శ్రేష్ఠం ౭
 విలమితి మర్క బ్రహ్మోవ నిధేయం ౮
 షోడశకోష్ఠకప్రమాణవిభావాస్తు బ్రహ్మదైవజైవోపదైవయాజకక్రమేణ పఞ్చధాధ్యేయః ౯
 రూపాఙ్గం చతుర్థేతి విశేషః ౧౦
 బిన్దుర్బ్రహ్మోవ బ్రహ్మస్రువం ౧౧
 బ్రహ్మ సత్యాదౌ ౧౨
 బ్రహ్మబిన్ద్వవలమ్పనేన రూపాఙ్గాణి సౌభగాని భవన్తి ౧౩
 అలక్ష్కరణం దైవభూషణమితి ౧౪
 ప్రమోదాద్రతిః ప్రసరతి ౧౫
 కరముద్రా రూపస్య భావం జ్ఞాపయతి ౧౬
 బాధ్రం బలం జ్ఞాపయతి రూపే ౧౭
 ఆసనం షడ్ధా జ్ఞేయం ౧౮
 గుణానుసృతం రూపత్రయం ౧౯
 వాహనం రూపస్య ప్రకృతిజ్ఞాపకవిశేషః ౨౦
 ఉపదైవతం ప్రతిరూపమితి ౨౧
 ఉపదైవతాద్రూపజ్ఞానం ప్రసరతి ౨౨
 అరిసన్ధా ధ్యేయా ౨౩
 రూపధారాయా వృత్తిరితి శ్రేష్ఠా ౨౪
 స్తోత్రాణాం రూపే సుభగవిశేషః ౨౫

ప్రజ్ఞార్థమేతద్ వాస్తూపాఖ్యానం ౨౬

ఇతి అథర్వవేదీయ వాస్తుసూత్రోపనిషత్ సమాప్తా ।

Proofread by Mohan Chettoor

——
Vastusutra UpaniShad

pdf was typeset on October 16, 2022

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

